

Miniszter-jelöltek

dr. Andrásfalvy Bertalan:
"A közoktatás alapja a család"
Nagy Ferenc:
"Ne hagyjuk tovább nyílni az agrárrollót!"
(Beszélgetés a 4.-5. oldalon)
Kitekintés
Tavaszi Velencében (16. oldal)

Akiknek fakereszt sem jutott...

Feltáratlan tömegsírok Baján
(10. oldal)

A rettegett futkosó

A nagyatádi fegyvermező zászlóaljáról szóló írás lapunk 11. oldalán olvasható

Wie sieht es in Polen aus? (Seite 7.) • Mala sedmica: ŠAMLIMENT

A HELYZET

Pártonkívüli hetilap

II. évfolyam 20. szám • 1990. május 19.

Szerkeszti: Havasi János

Ára: 17 Forint 50 fillér

Sejtbank Magyarországon

A Pécsi Orvostudományi Egyetemen már vagy tizenöt esztendeje foglalkoznak az orvosi kutatásban, diagnosztikus és terápiás tevékenységben egyre jelentősebb szerepet játszó vegyületek, az immunglobulinok (mono-, illetve polyclonalis ellenanyagok) előállításával. A Patológiai (Kórbonctani) Intézet kutatóiból szerveződött az az immunbiológiai munkacsoport, amely Magyarországon páratlan lehetőséghez jutott. Az OMFB támogatásával olyan sejtbank kialakításába kezdtek a pécsi szakemberek, amely nemcsak saját alapkutatásuk eredményét értékesítheti, hanem garantáltan megbízható körülmények között tudja tárolni a másutt kidolgozott, az orvosi diagnosztikában és terápiában egyre inkább elterjedő ellenanyagokat termelő „sejtvonalakat” is.

Ezidáig „mindenki” saját maga vásárolta meg a folyékony nitrogént, s házilagos módszerekkel próbálta megoldani a feladatot. Még a POTE kutatói is a benzingázós Szigeti út felé szellőztették a régi laboratóriumot. Mivel a nemzetközi előírások biztosítása roppant költséges beruházásokat igényel, a sejtbank létesítését óriási presztízs harc előzte meg. Ki kapja meg az

állami támogatást? Hisz Soprontól nyugatra sem gyakori az ilyen intézmény. Japánban, az USA-ban, s talán még egy-két országban működik jelentősebb sejtbank, a rendszeres kutatómunkát folytató nagyobb intézetek pedig meg tudják teremteni saját maguk számára az optimális körülményeket. A honi egészségügy azonban szegény, mint a tudós macskája. A folyékony nitrogént hosszú ideig megtartó, a mínusz 196 Celsius fokos tárolást biztosító kannák ráadásul csak devizáért vásárolhatók. Aligha valószínű, hogy a magyarországi kutatóhelyek külön-külön, önrőből vállalhatnák beszerzésüket. Péccsett az építkezés és az indulás 14 millió forintba került. Az OMFB ebben segített, a működési költségeket azonban már helyben kell előteremteni.

Az OMFB óvatosságnak mondható becslése szerint Magyarországon nagyjából száz sejtvonal tárolására lehet igény. A tudományos vállalkozás jövője szempontjából igazán biztató, hogy már most 44 sejtvonalat tárolnak Péccsett. Egyáltalán nem lehetetlen, hogy a pécsi sejtbank a nemzetközi hitelesítés birtokában határainkon túlról is kap majd megbízásokat.

— Már most úgy néz ki, hogy terjeszkedünk. Például átültetésre alkalmas csontvelő, vagy a mezőgazdaság részére fontos növényi sejtek gondozására is felkészülünk — mondja dr. Szekeres György, aki az amerikai tanulmányúton tartózkodó dr. Németh Péter távollétében menedzseli a vállalkozást. — Két dologgal nem foglalkozunk: vírusfertőzött és izotóp által megjelölt sejtekkel. Ezekhez egyelőre nem elégségesek a műszaki feltételeink, s nem kívánjuk indokolatlan veszélynek kiténni a ránk bízott tényezőket.

A pécsi kutatók 1984 óta szoros munkakapcsolatban állnak egy immunbiológiai diagnosztikumokat forgalmazó francia céggel, mely elsősorban a minőségellenőrzésben, illetve a közös fejlesztésekben látja az együttműködés, illetve a magyar piacra való betörés lehetőségeit. Még az sem riasztja őket, hogy a magyar egészségügy egyelőre nem jelent igazán nagy fizetőképes keresletet. Vezető munkatársaik vesznek részt azon az immunbiológiai kollokviumon is, amelyre Péccsett kerül sor, június 5-én.

F.J.

Fotó: Keresztes Zoltán

Baracs H. Dénes felvételén a lemondató közgyűlés egy pillanata

Az elnök lemondott, felejtjük el?

Aki szelet vet, vihart arat... Márpedig Kiszely Kornél, a POFOSZ Baranya megyei elnöke sok szelet vetett 1930/31-ben kezdődő életében. Március 3-ától folyamatosan tudósítunk a szervezetben belülről, nem rejtve véka alá azon véleményünket, hogy azok alapján, amiket megtudtunk róla, Kiszely Kornélnál alkalmasabb, morálisan és politikailag tisztább vezetőt érdemelne ez a sokat szenvedett társaság. De hiába érvelt Puchert János egykori halálraítélt és dr. Vargha Dezső pártoló tag, márciusban az országos elnök, Fónay Jenő hathatós közreműködésével a közgyűlés még éppen őket zárta ki a POFOSZ-ból, mint bomlasztó elemet, illetve kommunista provokátort.

Hogy mi a vád Kiszely Kornél ellen, nem ismételjük meg. A HELYZET rendszeres olvasói több számunkból is értesülhettek róla. Újabb, s nem elhanyagolható adat viszont, hogy konkrét tanúk jelentkeztek, akik bizonyítani kívánják: Kiszely Kornél nem csupán ártatlanul laktanyaőr-hadnagy volt 1957 tavaszán Kaposvár környékén.

Az elnök május 12-én — részben most már a pesti vezetőség nyomására — lemondott tisztéről, bízva a nagy visszatérésben. Követeli: álljon elébe, akit ő megkínzott, megbotozott, akinek apját százszöggel a Kiszely-különítmény deszkára szögelt.

Lehet, hogy kívánsága hamarosan teljesül...

Új fejlemény az is, hogy név szerint hajlandók ellene tanúskodni egykori szakaszparancsnokai, akik ma magas rangú, nyugdíjas rendőr-tisztek. Kiszely Kornélt tartják az egyik legtevékenyebb verőlegénynek, akit szinte "úgy kellett leszedni" áldozatáról.

Kérdések özöne marad még ezután is nyitva. Talán még az eddigieknél is súlyosabbak:

Hitelesek-e, a frissen támadt szemtanúk? Ha nem voltak a helyszínen, csak szóbeszéd alapján nyilatkoznak, tanúságuk kétes értékű. De ha ott voltak, és igaz, amit Kiszelyről állítanak, akkor lehet, hogy bűnrészek maguk is. Miért nem tiltakoztak e "túlkapások" ellen? Miért nem indítottak eljárást a vérgőzös rendőrszert ellen? (Legjobb tudomásunk szerint nem 1957-es tevékenysége miatt kapott 8 évet Kiszely Kornél.)

Netán ők adtak parancsot az "újra feltámadt osztályellenesség" megelintézésére, az "ellenforradalmár banditák" elrettentésére? Milyen jogszabály alapján? Melyik büntetőeljárás paragrafus tette akkor legálisá a kényszervallatást? Ha egyik sem, ki engedte meg mégis áthágni?

S ha már így történt, és ha mindent tudtak, miért hallgattak 1990 májusáig? Meggyőződésből? Elvűsítésből? Vagy tán azért, mert — mint Kiszely állítja —, 1956 őszén ő rejtegette Budapesten Gyöngyösi Jánost, a nemrég nyugdíjba vonult baranyai rendőrkapitányt?

*

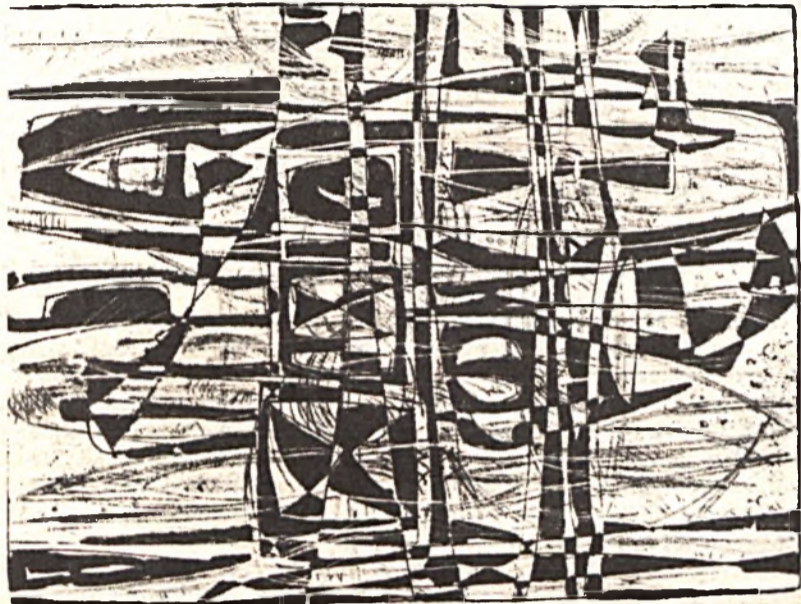
Lehet, hogy a Kiszely-ügy csak ezután kezdődik?

Havasi J.

Fényekkel átítatott látvány

Bizse János életműkiállítása a Pécsi Galériában

Bizse János életművét születésének hetvenedik évfordulója alkalmából idézi fel a Pécsi Galéria kiállítása. A pécsi születésű művész, aki tanulmányait a budapesti akadémián végezte, sokat tett a művészeti élet szervezésében. Jelentős részt vállalt a Művészeti Szakközépiskola és a Grafikai Műhely létrehozásában. De talán kicsit feledésbe merült festői életműve, amelynek felidézésére jó lehetőség a jubiláris alkalom.

Bizse János a római iskola legkiemelkedőbb alakjának, Aba Novák Vilmosnak volt a tanítványa, akitől a monumentalitás igényét kapta örökösül. Munkásságára azonban erősen hatottak a konstruktív törekvések is, amelyek kiváltképp a 40-es években hatották át képeit és hatásuk a későbbiekben is megnyilvánult, elsősorban az erőteljes képszerkezetekben. A legmélyebb nyomot talán mégis a magyar impresszionista tájbrázolás hagyta művészetében. Bizse János sohasem szakadt el a látványtól, amelyből azonban nem az egyes valóságkelembeket, hanem az összkép hangulatát ragadta meg, elsősorban a fények révén. Megfigyelései az impresszionista festők módszereit követik. Az erős fény felbontja a formákat, optikailag feloldja a teret. A jelenség azonban nála nem színtelökké, hanem formákká redukálódik. Bizse ezáltal közel kerül az absztrakcióhoz, de csak formai szempontból: festészetének egyetlen igazi témája a fényekkel átítatott látvány. Minél jobban ragaszkodik a "téma" megjelenítéséhez — mint a 60-as években készült, a kor szellemének megfelelő üzem- és építkezés ábrázolásokon — annál szikárabb és meghatározóbb a szerkezet. És minél elvontabb maga a motívum, — mint a zene vagy a tánc esetében — annál felszabadultabb, színesebb. Festői alkatahoz valószínűleg ez az érzelmes-intellektuális autitúd áll legközelebb, amellyel nem kívülről viszonyul a jelenséghez, hanem bensőségesen, az élménnyel azonosulva. Hozzáért állnak közelebb rajzai vagy a fiatalkori pasztellképek, sokkal közelebb, mint az amúgy komoly szakmai tudással és igényességgel készített sokszorosított grafikák. És, ha van valami, amiben ez a különösen nehéz időszak, amit az életműve átfog, hátrányosan befolyásolta Bizse Jánost, akkor az nem elsősorban a sokat és okkal emlegetett hátrányos vidékisége, hanem a szellemi értelemben vett bezártság, a szabadság hiánya, ami lehetlenné tette egy másik életmű megszületését. Ez az általam elképzelt életmű végképp megszabadult volna az elvárások nyűgétől, valahogy úgy, ahogy azon a két festményen, amely a kiállítás középterébe egymásnak háttal beállítva lóg, és csak az 1969-es évszámmal van jelezve. Az egyik a vörös és fekete ivelt és szaggatott sávok kavarnak olyan energiával, amely szinte szétfeszíti a képteret. A másikon a pirosak-vörösek-narancsok olyan gazdag áttünései, mintha csak prizmán keresztül nézne az ember valamit, ami egyszerre túlradóan ragyogó és visszafogott a tónusátmenetek gazdagsága révén. Számomra ezek a tárgy-, és motívum nélküli képek közvetítik legpontosabban azt az elragadtatást, amit a jelenségek végtelen gazdagsága keltett Bizse Jánosban.

Kovács Orsolya • (Keresztes Zoltán reprodukciója)

Két kiváló filmes, Gulyás Gyula és Gulyás János fotói az Erdéllyel való találkozás elementáris élményéből születtek. A kiállítás képei Kalotaszeg, Mezőség, Csík, Gyergyó, Gyimes, Moldva falvairól, embereiről, kulturális emlékeiről, hagyományairól vallanak. Ez az öntörvényű világ, ez a hagyományörzés és mentalitás még eleven kapcsolatban van az élettel - erőt és tartást sugall. A szerzők a rájuk alapvetően jellemző szociografikus módszerrel közelítenek az erdélyi világhoz. (Pécs, Ságvári Művelődési Központ, május)

Keresztes Z. reprodukciója

paletta

Rovatszerkesztő: Schillinger Erzsébet

Zalaegerszeg, a Hevesi Sándor Színház mősora
Egerek és emberek - május 24-én
Kutyaszív - május 18-án, 19-én és 25-én

a Városi Művelődési Központban május 11-én nyílik *Pirkné Remsey Agnes* Mesélő bábuk című kiállítása

Nagykanizsa, a Hevesi Sándor Művelődési Központ Színháztermében május 21-én, 22-én és 23-án 19 órakor Bulgakov: *Kutyaszív* - a Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház mősora

a Kiállítóteremben *Király Ferenc* szobrászművész (Jugoszlávia) és *Suzanne Király Moss* festőművész (Jugoszlávia) kiállítása

Kaposvár, a Galériában látható *Gárdonyi Tibor* festőművész kiállítása

a Somogyi Képtárban *Gerő Kázmér* festőművész emlékkiállítása

a Csiky Gergely Színház mősora: *Hamupipőke* - 18-án, 19-én, 20-án, 21-én, 22-én, 23-án és 24-én 14.30-kor

Borisz Godunov - 19-én, 20-án és 21-én

Boldogtalanok - 17-én 19.30-kor

Baja, a József Attila Művelődési Központ Színháztermében május 19-én 20 órakor - Mr. Dollár - a Zombori Színház vendégjátéka

a József Attila Művelődési Központ Színháztermében május 22-én 10 és 15 órakor a Kaláka együttes mősora - „Nálatok laknak-e állatok?” címmel, 19 órakor a Kaláka együttes mősora - „Boldog szomorú dal” címmel.

a Stúdió Moziban május 17-én 14 órakor - Személyiség erősítő módszerek és technikák. Előadó: *Dr. Koncz István*

Szekszárd, a Művészetek Házában: Sárszentlőrincről Barguzinig, tárlat

a Művészetek Házában május 21-én este fél 8 órakor - *Bedanarik Anasztázia* az 1988. évi Nemzetközi Liszt Ferenc orgonaverseny III. helyezettjének orgonaestje.

a Babits Mihály Művelődési Központ Színháztermében május 24-én 19 órakor - Egy csók és más semmi a Veszprémi Petőfi Színház előadása

a Kiállítóteremben, a „Kínai régészeti és iparművészet” c. kiállítás látható

Szigetvár, a Vár Dzsámiban *Seres János* szobrászművész munkáiból látható kiállítás

Pécs, a Liszt Teremben május 23-án este fél 8 órakor - Lazar Berman (Szovjetunió) zongoraestje. Műsoron: Szkrjabin, Rahmanyinov és Muszorgszkij egy-egy műve.

a Művészetek Házában, május 21-én 20 órakor - Gyermáné Vass Agnes és Gyermán Júlia kéthegeudus estje. Zongorán közreműködik: Sz. Simonfalvi Mária

a Művészetek Házában május 22-én este fél 8 órakor - *Paláncz Tamás* klarinét kamarapestje.

„Aki többet tud, az van itt”

Varga Lajos Márton Bertók Lászlóról

Költéssel közönséget csalogatni, naiv vállalkozás. Általában. Ezért is volt kellemes meglepetés, milyen sokan jöttek el május 11-én Pécssett a Művészetek Házába, Bertók László legújabb, a „Kő a tollpíhén” című kötetének bemutatójára. Ő verset ír. Nincs körülötte soha semmi zajos. Nem ír könnyen, mint mondja, a versírás ihlete: ajándék. A péntek esti beszélgetésen líráját és öt magát jól ismerő Varga Lajos Márton volt a beszélgetőtársa.

Őt kérdeztem;

— *Az est folyamán Ön többször is elmondta, hogy Bertók jelentős költő...*

— Bertók László fontos költő — mondja Varga Lajos Márton. — Költészetét meghatározó alapeszköz a paradoxon. Paradoxonnal akkor zsúfolódik tele egy költészet, ha a világot megragadni lehetetlen. Azt gondolom, ő le is mond erről. Megérteni szeretné, s ezért megpróbálja a megértett ellentéteivel együtt megmutatni mindazt, amiről tud.

Ettől hihetetlenül gazdag lesz minden egyes verse. Ez a gazdagság az élet teljes szféráját átfogja. Aki mélyen olvassa és visszatér verseihez — ez nagyon lényeges, hiszen egy-egy szonett utolsó két sora világosítja meg visszamenőleg a vers értelmét — az érzi ezt az egységet, mely a mindennapokat ugyanúgy képes érzékelni, érzékeltetni, mint a végső kérdéseket. Mindaz ami a kettő között van, hirtelen megjelenik, ha csak sejtelemszerűen is. Minden mű mögött elképesztő ismeretanyag van. A magyar költészet ismerete. A járatlanabb olvasó talán nem észleli, mikor szólal meg Berzsenyi, Vörösmarty, József Attila. Számára sokat jelent ez a hagyomány. Fontosnak tartom, hogy gondolkodása is átalakult. Az élményköltészetől — Nagy László és József Attila igézetében — indult. Aztán ez lassan

világ alaktalansága, a széttartó események sora, amelyben a valóság eltápossa, azt ami igazán fontos az ember számára, nos ő megküzd azért, hogy épp ezt, a formán át érzékeltesse. Innen az, hogy többféle kísérlet után, végül is a szonettformára koncentrált.

— *Miért szereti?*

— Mert szívem szerint való ember. Nagyon fegyverkezett, de vannak ünnepek amikor, láthatóvá válik: egy nem evilági férfi és egy nagyon evilági gyermek. S ahogy költészetét nagyon is a fogható valóságból indul mindig, hogy átüsse a valóságot, s a metafizikaiba hajoljon át, aképpen a személyisége is.

— *Ennyire összhangban van a személyisége a művészetével.*

— Igen. Mind a kettő nagyon őszinte.

Sch • Fotó: Béres István

Közreműködik: Janzsó Ildikó (cselló), Erdélyi Zoltán (mélyhegedű), Forgó György (zongora) és a Pécsi Vonósnégyes

a Művészetek Házában május 23-án 18 órakor - Video-est, Portréfilm Petri Györgyről.

a Művészetek Házában május 14-én este fél 8 órakor - Multi-Media made in Austria - elektronikus zenéi bemutató. Házigazda: *Dubrovai László* zeneszerző

a POTE Aulájában május 22-én este fél 8 órakor - Ruha István hegedűművész és a Budapesti Vonó-

sok hangversenye. Műsoron: Bach és Haydn művek.

a Kisgalériában az „Ultima Thule” norvég képzőművészcsoporthi kiállítása

a Pécsi Nemzeti Színház mősora: *Ejnye-bejnye* kórus - május 17-én, 19-én és 24-én

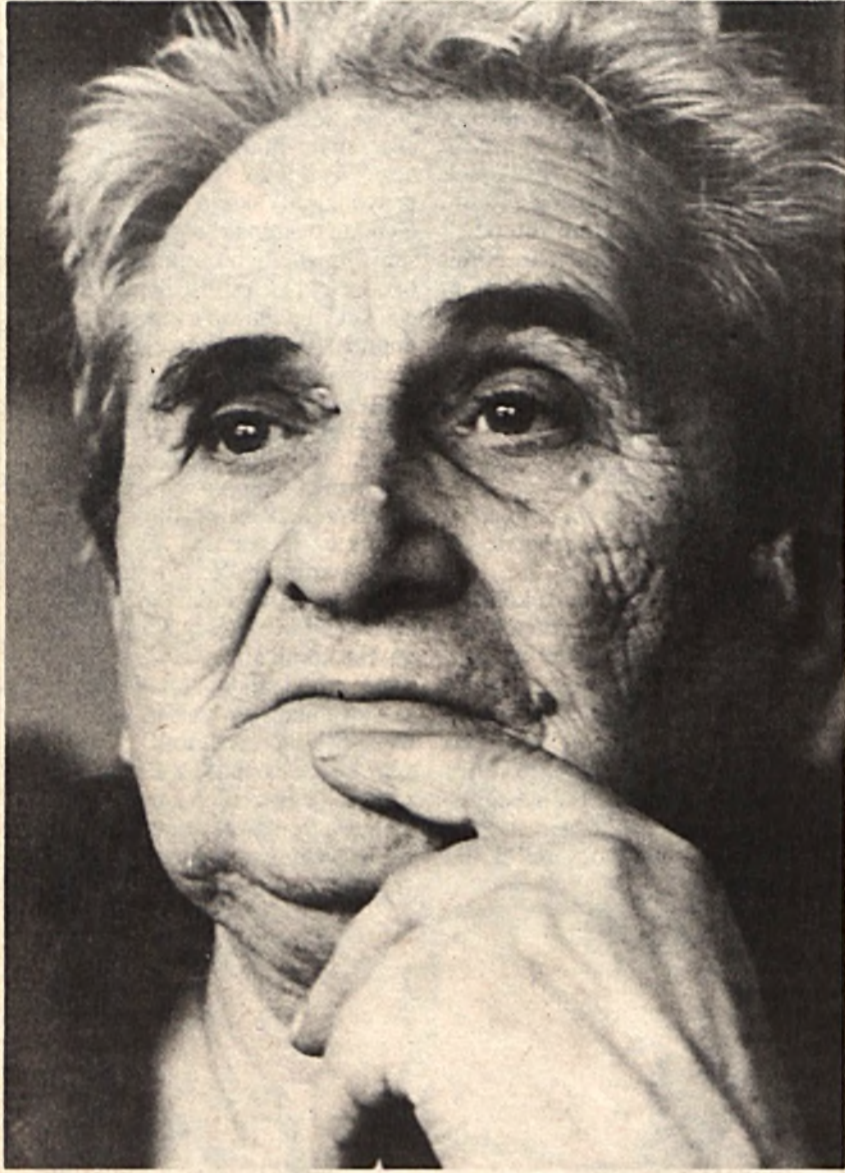
Otello - május 18-án, 20-án és 25-én

En, Shirley - május 24-én 19.30-kor

(A külön nem jelzett programok 19 órakor kezdődnek.)

Feltáratlan tömegsírok Baján

Akinek fakereszt sem jutott...

Az egyik túlélő: Szabó Iván

Baracs H. Dénes felvétele

Magyarország II. világháború alatti területeiről a különböző hadszíntereken mintegy 700 ezren estek szovjet hadifogságba. Közülük, egy adat szerint (az 1945-ben deportált civilekkel együtt) 200 ezren, a valóságban azonban ennél sokkal többen nem tértek vissza.

És akik el se jutottak a Szovjetunióba?...

Baján a vaskúti utat jókora kaszárnyarendszer kíséri hosszan elnyúlva az út bal oldalán. A Mészáros Lázár laktanya (határőrség) működött itt már a háború előtt, majd Farkas Mihály idején, déli irányban bővítve, lövész- és páncélos támaszpont a Tito-ellenes "védelmi" rendszerben.

A két időszak közötti cezura: 1944-45. A megszálló szovjet csapatok akkor - egyre bővülő területű - hadifogolytáborra alakították át a laktanyát és környékét a vaskúti út két oldalán. "Áteresztő" vagy más néven átmenő táborokként működött.

1944-45 telén az Észak- és Nyugat-Dunántúlon még javában dúló hadműveletek alatt fogságba esett magyar és német katonákat először hevenyészett gyűjtőhelyekre, onnan - jobbra gyalogmenetben - áteresztő vagy gyűjtőtáborokba vitték (pl. Cellődmölk, Székesfehérvár, Baja, Szeged, Debrecen stb.), ahol fertőtlenítették és szortírozták őket, elkülönítve a betegeket. Néhány hét (hónap?) után marhavagonokban vitték tovább a foglyokat valamelyik nagyobb romániai átmenő táborba (Temesvár, Brassó, Focsani, Bjelc). Onnan pedig a Szovjetunió különböző hadifogoly- és internáló táboraiba vagy (a politikaiakat) a GULAG-okba.

A bajai tábor hadifogoly-szállítmányait a laktanya területén, majd szemben, a közút másik oldalán álló 5-6 barakban és azok környékén helyezték el. A foglyok (itt is) minimális szervezethez mellett s - főképp az első időkben - infernális körülmények között vegetáltak a drótkerítések mögött.

Létüket, helyzetüket nehezítette egy súlyos, nagy tömegeket elpusztító flekkúfusz - s a később, a nyár beköszöntével főlerősödött még súlyosabb vérhas-járvány. A vaskúti út mentén naponta aratott a halál.

A szobrász

Szabó Iván szobrászművész a két világháború között indult művészgeneráció egyik jelentős alkotója.

Pályakezdése egy részét elvitte a háború. 1944 januárjától - több fővárosi tárlata után - haditudósítóként szolgált. 1945 márciusában esett fogságba a Nagybjom-Böhönye között úton, már civilbe öltözve. Április első felében került a bajai táborba.

— Szerencsém volt - meséli. - Egyrészt, tőlem nem tudtak mit elvenni. Volt három vázlatfüzetem meg egy csomó színes ceruzám. Ezeket meghagyták. Másrészt: nem sokáig maradtam a lágerrészben. Egyik nap megjelent egy fiú - szintén fogoly - aki a betegeket válogatta. Engem is besorolt közéjük, így kerültem az egészségügyiekhez. A tetvetlenítéssel dolgoztam. S akkor már szünőben volt a kiütéses tifusz.

— Az orvosok és az ápolók, vagyis szanitécek, mind magyarok voltak. És, teljes meglepetésemre, itt, az egészségügyiek közt egy szabályosan kiépített baloldali illegális sejt működött. (Tudtak rólam valószerűleg, mint az egykori szocialista művészcsoporthoz tartozó, így kerülhettem közéjük). Az illegális "láncra" nagy szükség is volt. A belső őrseget a ruszinok adták: sőtét és kegyetlen népség... Ellenében a jobbindulatú, többnyire orosz külső őrkelt.

A táborba, főleg a háború végét követően, gyakran érkeztek csoportok. A betegek itt maradtak, a többieket fertőtlenítés után mihamarabb bevagonírozták. Kelet felé...

A hadifoglyok között, az angol kivételével, szinte valamennyi európai nácio megfordult. Attól függetlenül, hogy szövetséges volt, vagy ellenség... Egy részük civilben. Főképp magyarok, németek és lengyelek, de voltak ott olaszok, szerbek, horvátok, franciák és hosszan sorolhatnám. Nagyjából kb. tízezeren egyidőben, de ez a szám - és az állomány is - állandóan változott.

Ottlétem alatt, januártól augusztus végéig, mintegy 120 ezren fordultak meg a táborban. És legalább 8.000 hadifoglyot temettünk el ez idő alatt. Hol?... A közút túlsó oldalán levő vízenyős területen. Tömegsírokba... Főképp járványok idején. Júniustájt bejött a meleg - kitört a vérhas-járvány. Ezt én is elkaptam. Kitűnő orvosok voltak közöttünk, de gyógyszer?... Szinte semmi. Úgy tudtam életemben maradni, hogy - orvosi tanácsra - "rákoptaltam." Magyarán: jó ideig nem ettem semmit. És teljesen leszoktam a vízvásról... Híg levesfélével és feketekávéval pótoltam a folyadékvesztést.

A nyári járvány sok embert elvitt. Civileket is, akik soha nem voltak katonák és - kimondani is szörnyű: - 14-15 éves gyerekeket, akiket, mint leventéket, az utolsó hetekben vittek el "katonának" a nyilasok. Megfigyeltem: a németek, a Wehrmacht-foglyok többen és gyorsabban pusztultak el, mint az átlag. Sokan összeroppantak, elhagyták magukat, apátiába estek... Nem tudták megemészteni a vereséget, pszichikailag teljesen leépültek. S ebbe haltak bele.

Nyárutón az érkező - átmenő - hadifogoly-egységek lassan kezdtek elfogyni; a tábor augusztusban feloszlatták. Engem (és társaimat) beteglistára vettek s hazabocsátottak. Szerencsésen eljutottam Pestre, a családomhoz. Ám a halottak tömegét, köztük jó bajtársaimat, barátaimat, nem lehet elfeledni. Akik tömegsírokban nyugsznak valahol a vaskúti út mentén...

Az orvos

A tábor egy másik koronatanú-túlélőjét Budapesten találtam meg. Ő dr. Dubecz Sándor sebész főorvos, a bajai átmenő hadifogolytábor kórházának vezető főorvosa volt 1945 januárjától a tábor feloszlásáig. Mindenekelőtt a veszteség arányairól kérdeztem.

— Ezt sajnos pontosan senki sem tudhatja, miután sem a foglyokról, sem a halottokról nem vezetett senki semmiféle nyilvántartást - válaszolta. - Ez szigorúan tilos volt. Mi ugyan a sebészetben egy ideig készítettünk listát a halottokról, de az is elűnt. Mindenki félt...

Beszélgésünkön megtudtam még: Dubecz dr. 1945 január közepén került a bajai laktanyába. Itt a fogolytábor már működött. Őt akkor bízták meg a kórház vezetésével. A betegek, sebészek nagy termekben szalmán, pokrócon feküdtek; gyógyszer, kötszer alig volt, ha volt... A sebészetben kisebb műtéseket is végeztek. A parancsnok-

ság - a későbbi időszakban - tőle telhetően törekedett biztosítani a sterilitás feltételeit - persze légviszonyok között. Januártól már javában dühöngött a kiütéses tifusz; s kisebb mértékben a vérhas is pusztított. Elmondása szerint a kórházból naponta 30-40 halott került be a hullakamrába. A temető emberek innen csak sötétedés után vihették ki őket. A hullákat az országút túlsó oldalán tették közös sírokba. A flekkúfusz kb. nyár elejéig tartott, akkor viszont főlerősödött a vérhas-járvány. A halottak és a tömegsírok száma ismét emelkedett...

Perdöntő iratok

Dr. Hamvas József, a bajai városi tanács nyugalmazott elnökhelyettese, a város központi irattárának vezetője, perdöntő okmányokra bukkant e sírokról. A dokumentumokat készségesen rendelkezésünkre bocsátotta.

Az iratokból megtudtam, hogy Baja város törvényhatósági bizottsága már 1947-ben elhatározta, hogy a fogolytábor tömegsírait feltárják, s a halottakat közös sírba helyezik át. Időközben BM-rendelet kötelezte a vármegyét, városok, járások, községek előljáróságát az egész országban szétszórtan levő gondozatlan katonasírok kihatolására, és a halottak eltemetésére, közös sírokba. (2948. VI. 30.) Baján ezt a kegyeletet aktus 1948. októberében hajtották végre. Az erről szóló jelentés azonban 3 különálló közös sírból mindössze 1023 halott exhumálásáról, eltemetéséről számol be. Majd így záródik:

"1948. október 30-án dr. Dubecz Sándor Bp., Üllői út 78. sz. alatti sebész főorvos - volt hadifogoly tábororvos - által leküldött főtemető ember, Majoros I. István helyszíni szemléje alapján megállapítást nyert az, hogy a végzett ásatásokon kívül máshol nem temettek el foglyokat, így a további keresést befejeztük."

Dubecz főorvos urat meglepte, hogy neve hivatalos iratokban szerepel Baján. 1948-ban valóban járt a városban egy kórházi orvos barátjánál. A helyszínre is kísérték, találgatva, merre lehetnek a temetési helyek. Az említett "főtemető ember" a tisztviselője volt, neki valóban lehetnek emlékei e helyekről. Az orvosok nem jártak a közös síroknál, és, hát, hivatalos nyilvántartás ugye nem létezett...

Dr. Szita László történész, a Baranya megyei Levéltár igazgatója, 1956 nyarán a bajai páncéloslaktanyában katonáskodott. Visszaemlékezése szerint megrendítő élménye maradt amit júli-

us vége felé saját szemével látott: a laktanyaudvaron ciszternát kezdtek ásni, ám alig mentek le a felszín alá, emberi csontvázakba ütköztek... A gödröt betemették, a munkálatokat leállították. Szűkebb körben Nyúl Francz örmestertől és Turbucz János főhadnagytól hallotta, hogy a laktanya területén 1945-ben fogolytábor működött.

Dr. Dubecz, egykori tábororvos ezt az esetet azzal magyarázza, hogy 1945 csontfagyasztó telén a hullákat nem cipelték a foglyok a kijelölt helyekre, hanem kezdetleges szerszámaikkal a laktanyaudvaron kapartak számukra alig fél méteres gödröt, a mélyen lefagyott földben. Ezeket betemették, azután úgy maradtak...

Hol vannak a többiek?

A kör ezzel nagyjából bezárult. Adatközlőim többsége egybehangzón mintegy 8.000 halottra emlékszik a bajai fogolytábor területén. Ha ezt a becslést adatot hitelesnek tekintjük - mint ahogy annak kell tekintsük -, akkor az 1948 őszi exhumálásakor a tömegsírok halottainak mindössze 12-13 százalékát tárták fel Baján.

S akkor csak róluk emlékszik meg a helyszínen álló nemrég följújtott emlékmű szövege: "It nyugszik közös sírban 1023 embertársunk. Elhunytak 1944-1945-ben a közelben fennállott hadifogoly táborban."

Az emlékoszlop pedig méltatlan a helyhez, s a hagyományörző város nem tradícióihoz. De talán mégsem ez a legfájdalmas. Hanem egy mindeddig kimondatlan kérdés:

Vajon a többiek - a közel 7.000 hadifogoly - elűkolt vagy letagadott emlékével mi legyen?... Őket talán nem várták sok éven át szereteteik, kihunyó reménykedéssel? S ha itt ennyi a jeltelen tömegsír, mennyi lehet az országban s a határokon kívül?...

"Eltűnt..." - A hatóságok, a Vöröskereszt értesítése mindössze ennyi volt a keresőszolgálatok útján... Százezreknek.

Valóban eltűntek. Porladó csontjaik felett buja zöld aljnövényzet tobzódik a májusi napfényben. Ma már csak néhány idősebb és egykori fogolytárs emlékszik rájuk. Van, aki halottak napján virággal zárandokol ide, s elhalt bajtársakért mond fohászt. S talán az is eszébe jut, ami nekem: méltóbb emlékművet érdemelnének.

"Mert - itt, a költővel szólva - olyanokat éltünk meg, amire (ma sincs ige,) amire ma sincs szó, s tán nem is lehet már".

A művész helyszínen készített rajza a táboréletről

A rettegett futkosó

A katonákban és civilekben egyaránt félelemmel vegyes érzéseket kelt a "futkosó" név. Ez ugyanis az ország egyetlen, eddig titokzatos-sággal övezett katonai fegyelmező zászlóalját jelenti, amely Nagyatádon működik. Ma a bálványok ledöntésének korát éljük. Itt az ideje, hogy megszüntessünk egy újabb hamis legendát.

Mikor egy szovjet katonai delegáció járt Nagyatádon, annak parancsnoka a látogatás végén így nyilatkozott: "Ez szanatórium a mi fegyelmező zászlóaljunkhoz képest." Úgy vélem nem túlzott.

A futkosó név eredetéről kérdezem Bódi Ferenc alezredest, a fegyelmező zászlóalj parancsnokát, miközben végigvezet bennünket az intézmény területén. Elmondja, hogy 1954-ben Budapesten hozták létre ezt a szervezetet. Akkoriban rabok csak futva vagy vigyázz menetben közlekedhettek a laktanya területén. Innen ered a ragadványnév. 1957-ben átköltöztek Rákospalotára. Állítólag abban az időben a futkosón szolgálatot teljesítő tiszteket is büntetésből vezényelték ide. Ez meg is látszott a rabokkal való bánásmódon... A fegyelmező 1982-ben került Nagyatádra. Ekkor Oláh vezérezredes lecserezte a hivatásos állományt, és egyetlen zászlós maradt csak a régi gárdából, aki a közelmúltban ment nyugdíjba.

A széles betonúton sétálunk, miközben körülnézek és azon gondolkodom, hogyan lehetne

innen megszökni. De ez lehetetlen. A futkosó külső betonkerítésének mentén öt óróny van felállítva. Ezt egy kb. 6 méteres senki földje követi, amelyet olyan elektronikus védőrendszer biztosít, amely azonnal jelez az ügyeletes tiszti szobába, ha valaki erre a területre lép. (Ennek működéséről a parancsnok érthetően nem kíván bővebb felvilágosítást adni...)

Ezután egy szögesdrótkerítés zárja le a rendszert, amelynek vas tartó oszlopai oly módon vannak megfűrészelve, hogy 45 kg súlynál többet nem bírnak ki. Azt hiszem köztudott, hogy 45 kg-os férfiakat nem soroznak be a hadseregbe. Mióta ez az intézmény működik, sikeres szökés nem volt. Legfeljebb kísérlet.

A verőfényes napon elhaladunk a főkapunál található befogadó épület mellett. Minden héten kedden és csütörtökön érkeznek ide az új rabok. Itt fogadják őket a nevelési alosztály és a pszichológus. Majd a gyengélkedőre kerülnek, ahol 72 órás vizsgálaton esnek át. Felmérik fizikai állapotukat, esetleges betegségeiket és a többi rabbal való lelki összeférhetőség szempontjából is megfigyelik őket.

A gyengélkedő épülete tiszta és világos. Csak az elkülönítő rész van ráccsal lezárva. Ennek láttán felrémlik bennem, hogy a közelmúltban én is résztvettem a laktanyában kötelező vizsgálaton. Az orvos úgy vett sorra bennünket,

megmutatja a kiképző sportpályát, amely különlegesen nehéz. Szerinte az itt eltöltött idő alatt az országban a legmagasabb fizikai állóképességre tesznek szert a katonák. A különböző eszközöket nézegetve ezt el is tudom képzelni. Egyébként az öröknél is feltétel a különlegesen erős testalkat. Jómagam sem vagyok kicsi ember, de a tisztelő katonákra bizony fel kellett nézmem mikor beléptünk abba az épületbe, ahol a rabok laknak. A földszinten a fogház fokozatú szabadságvesztésre ítélteteket őrzik. Az első és a második emeleten a súlyosabb bűncselekmények miatt börtönre ítéltet laknak. A szobába benézve ismét elcsodálkozunk. A falon sportautók és popzenék képei láthatók. A szekrények ajtajának belsejére családtagok és a menyasszonyok képeit ragasztották. A parancsnok szerint ez nagymértékben megkönnyíti a büntetés elviselését és a családdal való kapcsolattartást. (Megjegyzem, hogy az ilyen "dekoráció" a laktanyákban nem megengedett.)

Nemrég még politikai tisztek működtek a hadseregben. Ma nevelő és szociálpolitikai tisztek, valamint pszichológusok dolgoznak itt. Ez ezért fontos, mert a parancsnok nem tud foglalkozni a rabok minden problémájával. Ugyanakkor egy elítélt számára súlyos traumát jelenthet ha már régóta nem kapott levelet a menyasszonyától. Ezen segítenek a nevelőtisztek, akik elbeszélgetnek ilyenkor az elítéltekkel. A Kedves Olvasó most azt is mondhatná, hogy ez egy fegyelmező zászlóalj nem pedig "kisdédóvó". De a nyugati büntetőjog tudomány már olyan javaslatokat is tesz a törvényhozók számára, hogy az elítélteket ne börtönben őrizzék, hanem saját lakásukban töltsék le szabadságvesztésüket, szoros felügyelet alatt. [Anyós? Feleség? — A szerk.] Ugyanis ezzel kiküszöbölhetőek lennének azok a hátrányok, melyek azzal járnak, hogy valaki börtönbe kerül és ott a többi elítélttől még jobban megtanulja a bűnöző életformát. A futkosón szokásos bánásmód eredménye az, hogy az utóbbi három évben még öngyilkossági kísérlet sem volt, pedig az egyszerű laktanyákban ez még ma is gyakori...

Az első látásra ideálisnak és nyugodtnak tűnő körülmények ellenére sem kell azonban azt hinni, hogy itt csupa jó fiú van. Régebben előfordult, hogy három elítélt cukorral alkoholt erjesztett magának és bezárkóztak a szobájukba. Ittas állapotban azzal fenyegetőztek, hogy ha valaki belép, azonnal felvágják ereiket. Mellekesen összetörték a berendezést, és ezzel 100 ezer forintot meghaladó kárt okoztak. Mikor az őz belépett, azonnal hozzá akarták vágni a "stokit", de később sikerült megegyezni velük. Aminek eredményeként ezek az elítéltek ismét bíróság elé kerültek, illetve fegyelmi büntetést kaptak...

Természetesen az ilyen rabokkal szemben is megvannak a megfelelő eszközök. A megvadult elítélteket a dühöngőbe, sötét zárkába helyezik el. Ez egy kb. 2,5 m x 1,5 m-es helyiség, amelynek falát szivacs és műbőr borítja. Lapunk fotósa ki is próbálta, de nem bírja sokáig...

A legutóbbi idő, amit megnyugvásáig elítélt itt eltöltött, 48 óra volt. A magánzárkában jelenleg egy ember van. Katonai szíjjal megverte egyik társát, mélt az már két hete nem takarított és ez-

zel kicsit felidegesítette... Ahogyan elnézem, nem mostanában fog újra verekedni. Egyébként a rabok havonta egy-két alkalommal látogatót fogadhatnak, eltávozást kaphatnak, és megfelelő indokkal kérhetik a büntetés végrehajtásának rövid félbeszakítását. Ugyanakkor a futkosón az is cél, hogy az elítélteket munkára neveljék. Bádogos, asztalos és lakatosműhelyben dolgoznak. A parancsnok azt is megpróbálta elérni, hogy aki itt például hegesztő szakmát tanul, az megfelelő elméleti képzés után szakmunkás oklevelet is kapjon. De sajnos a helyi szakmunkásképző intézetnél nem talált megértésre. Ezek a műhelyek a közelmúltban évente 3-3,5 millió forint értékűt temeltek. Mostanra ez az összeg jelentősen lecsökkent, tekintettel arra, hogy az időközben bekövetkezett jogszabályi változások miatt a korábbinál kevesebb "munkáskéz" érkezik ide.

Már delelőn jár a nap, amikor az ebédlőt nézzük meg. Tágas épület, tiszta konyhával. Kettő menüből lehet választani. A rabok ugyanazt eszik, mint a hivatásos állomány. Ilyen kedvezmény a "sima" laktanyákban sem jár a sorkatonáknak. Az ebédlőből kifelé menet elolvasom az ajtó mellett lévő táblát, mely szerint a soronkövetkező vetítés a Gengszterek klubja c. film lesz. Ugy lát-szik mégis jó helyen járunk.

Mit mondhatnék látogatásunk végén? Ez a futkosó már nem az a "futkosó". Itt emberséges körülmények között élnek a rabok, bár szigorú fegyelmében. Életkörülményeik sok tekintetben jobb mint egy civil börtönben, vagy éppen egy laktanyában. A hadseregben történő változások természetesen ezt az intézményt sem hagyják érintetlenül. Jövőjével kapcsolatban több koncepció is kialakult. Tekintettel arra, hogy a Magyar Honvédség valószínűleg zsoldos hadsereggé fog átalakulni, a futkosó szerepe is megváltozik.

Hazafelé az erre vonatkozó nyugati tapasztalatokról kérdezem dr. Biszak János hadbíró őrnagyot, a Kaposvári Katonai Bíróság elnökét, aki egyben a büntetésvégrehajtási bíró feladatait is ellátja a fegyelmező zászlóaljnál. Megtudom, hogy az USA-ban is van ilyen szervezet, az elítélteket zsoldosokat úgynevezett "átnevelő intézetekbe" zárják. Ezek nagyon jól működnek. Erre példa, hogy volt olyan magyar "disszidens" rab, aki itt végezte el a jogi egyetemet és később ezredesi rangig vitte. Ennek a rendszernek egyetlen hátránya, hogy sok szabadult zsoldos nem lép újra szolgálatba, hanem felmondja szerződését és leszerel. Ezzel pedig jelentős összegek vesznek kárba, hiszen kiképzésük sokba kerül.

A futkosó jövője tehát ma még bizonytalan. Egy azonban biztos. Amíg hadsereg létezik, addig valamilyen formában katonai büntetés-végrehajtási intézményre is szükség van. De erről majd az újonnan megválasztott honatyák döntenek...

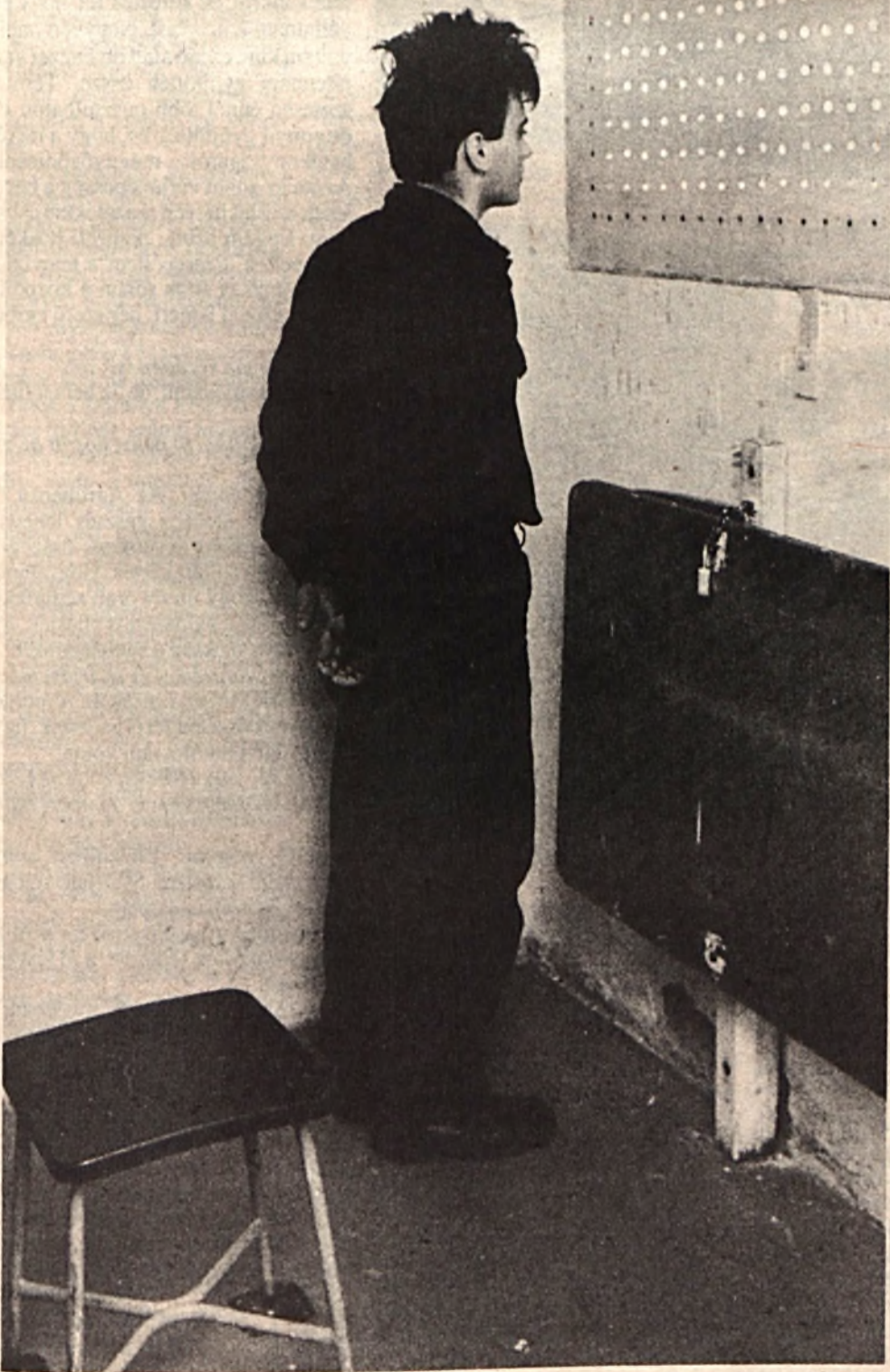
dr. Martin Zoltán

Fotó: Baracs H. Dénes

mint a vágóhídon a marhákat. Volt olyan bajtársam, aki egy ilyen "kezelést" követően az intenzív osztályra került. A doktorunk előtt a legsúlyosabb tüneteket kellett produkálni ahhoz, hogy valaki végre bekerülhessen a gyengélkedőre. Éppen ezért arról kérdezem az itt sorkatonai szolgálatot teljesítő dr. Herr Gyula orvost, hogy a gyengélkedőre kerüléshez mi szükséges. Először meg sem érti kérdésemet. Aztán elmondja, hogy náluk erről a fehér köpenyben lévő ember dönt és nem az, hogy az adott betegnek a parancsnoka milyen rendfokozatot visel.

Ahogy járjuk az épületet, eszembe jut a korábbi területfejlesztési politika. A magyar községekben nincsenek ilyen orvosi rendelők, pedig ott szabad emberek laknak, nem pedig elítéltek... A fogorvosi szoba jól felszerelt, hetente három alkalommal van rendelés. Dr. Hernek külön vizsgáló áll rendelkezésre, amelyet sok körzeti orvos megirigyelne. Ezen kívül egy laboratórium is van, ahol a vizeletvizsgálattól kezdve sok más eljárást is el lehet végezni. Mikor a betegszobába belépünk, ketten könnyökölnek fel az ágyról. Itt ér az újabb meglepetés. Azért fekszenek, mert focizás közben megsérült a lábuk. Úgy látszik, a rabok itt mégis csak futkosnak...

A fegyelmező zászlóalj első látásra abban különbözik a hétköznapi laktanyától, hogy az ablakokon rács van és kihalt az egész terület. Csak egy elítélt nyírja a füvet fekete rabnadrágban, derékig meztelenül. Megszólítom. Baráth Attilát a Szegedi Katonai Bíróság ítélte el jármű önkényes elvételének bűncselekménye (saját szavaival élve "autólópás") miatt 1 évi szabadságvesztésre. Vannak már tapasztalatai más börtönökről. Elmondja, sokkal jobb itt lenni, mert nagyobb a mozgásszabadság... Séta közben Bódi alezredest

Kórház, közigazgatás, Kanizsa

Igazoló jelentés az erdélyi segélyszállítmányról...

Rájár a rúd a zalai kórházakra. Még a télen, botránys elemeket sem nélkülözve, felfüggesztették állásából a keszthelyi kórház igazgatóját. Nem sokkal később a megyei kórház vezetőjének kellett távoznia, miután munkatársai nem járultak hozzá kinevezésének meghosszabításához. E két epizódra célzott némi malíciával a nagykanizsai kórház egyik orvosa is, érkezése célját megismerve: "Keszthelyen és Zalaegerszegen azért kellett az igazgatónak távoznia, mert beosztottaik nem akartak velük dolgozni. Nálunk, lehet, mindannak ellenére küldik nyugdíjba az igazgatót, hogy a főorvosi kollégium idén már kétszer is egyöntetűen kiállt mellette!"

mondván: a kórházból érkezett egy névtelen telefon, ami szükségessé tette a sérelmezett intézkedést.

A konfliktusok újabb felvonása a megyei tanács költségvetési vitája előtt következett. A kórház néhány főorvosa, megelégedve az intézmény áldatlan anyagi helyzetét, a városban működő Közéleti Klubhoz fordult segítségért. A klub a pártok támogatásával aláírásgyűjtő akcióba kezdett, s petíciót nyújtott át a megyei tanács ülésén. Hogy ezért-e? Mindenesetre az idej költségvetés eredeti verziójával szemben 20 millió forint plusz támogatást juttatott a megyei tanács a kanizsai kórháznak. Az eredményt azonban a helyi tanács is magáénak tudta, hiszen saját csatornáikon ők is mindent megtettek a többlet támogatás megszerzéséért. Maradt hát ismét a vita! Efféle események után került sor a főorvosi kollégium már idézett állásfoglalására.

E ponton már vélhetően felfedezhető az alapvető konfliktusforrás, a kórház egyre karakteresebb önállósodási igénye. Tavaly ősszel, felkérésre a kani-

zsaiai is be kívántak kapcsolódni egy országos egészségügyi kísérletbe, ami a kórházak szigorúan centralizált irányítási rendszerét igyekezett oldani. Mindezt olyan új vezetői testületek létrehozásával, amelyek lehetővé tennék a kórházak szakmai munkájának elválasztását az egyéb gazdasági, pénzügyi tevékenységektől. Az ügynevezett felügyelő bizottság - a másfél éve alakult reformtükörség modellje szerint - a kórházat érintő stratégiai kérdésekben hozna döntéseket, legyen szó akár az intézmény költségvetéséről, fejlesztési vagy rekonstrukciós tervekről. A tulajdonos jogán e bizottságban ott lenne a helyi önkormányzat vezetője, s a szakapparátus pénzügyi és egészségügyi irányítója, valamint helyet kapnának a testületben a tőkeerős vállalatok, magánvállalkozások vezetői is. Ez az önkormányzat és a kórház közt álló testület tehát csak pénzügyi és gazdasági kérdésekben felügyelné az intézményt - vélik a kísérlet támogatói - a szűken vett szakmai kérdésekben pedig az osztályvezető főorvosokból álló kollé-

gium lenne illetékes.

Nagykanizsa város tanácsa azonban a legkevésbé sem támogatta a kísérletet, mondván, nem egyeztethető össze a jogszabályokkal. Bármiféle módosítást az új helyhatósági választás után felálló önkormányzat asztalára utalt át. Alig kideríthető, de könnyen lehet, hogy a nézeteltérések a személyi kérdések körül éleződtek ki, miután a kórháziai a felügyelő bizottság kezében látták volna jó helyen az ügynevezett menedzserigazgató kinevezését, míg a tanács továbbra is önkormányzati hatáskörben tartaná a kinevezés jogát.

Így, mielőtt elkezdődött volna a hivatásban holt a próbálkozás. A tanács még a főorvosi kollégium legitimitását sem ismeri el.

Am ha országos kísérletről van szó, lássuk, másutt több eredményre jutottak-e? Nagyságrendjében és a város megyében elfoglalt helye alapján a soproni kórház hasonló a Nagykanizsaihoz. Itt már hosszabb ideje kísérleteznek egy másfajta irányítási móddal. Dr. Rácz Attila igazgató szavaiból ki-

derül, hogy ők óvatosabbak voltak. A felügyelő bizottság, vagy ahogy ők nevezik kuratórium, megteremtését ugyan előkészítették, de megalakítását az új önkormányzat létrejötte, utáni időre hagyták. Sikeresen működik azonban a tudományos szakmai tanács, amiben a főorvosi kar legtekintélyesebb tagjai vesznek részt, s az igazgató szakmai, tanácsadó testületként funkcionál.

A soproniak nem találkoztak a tanács elutasító magatartásával, de ami még érdekesebb, attól sem tartanak, hogy a most formálódó új egészségügyi kormányzat teljesen új koncepcióval áll elő, ami meghaladottá teszi eddigi próbálkozásait. Dr. Rácz Attila - külföldi példákra hivatkozva - saját modelljüket az Európában szokásoshoz hasonlónak tartja.

Mert hát az alapkérdés ma már ez, miután időközben teljesen megváltozott hazánk belpolitikai helyzete. Még nem tudható pontosan, hogyan kívánja az új tárcsát átalakítani a magyar társadalom talán egyik legmegcsontosodottabb szféráját.

Talán furcsa, hogy ugyan mindvégig egészségügyről volt szó, de egyszer sem íródott le egy szó: a beteg. Pedig bármi történjék az egészségügyben, vagy az irányítói szinteken, mindez csak a gyógyítás színvonalának növelését célozhatja. Vélhetően ezzel a felelősséggel - minden bizonnyal sértő lenne, ha az újságíró nem feltételezné - mindenki tisztában van.

Rikli Ferenc

Zöldellő fenyők, hatalmas tuják, tölgyek, virágzó gesztenyék és még ki tudja, hányféle növényritkaság között kanyarg az út a fácánkerti Kunffy-kastélyhoz. A régiek tudták, hogyan kell élni - gondolkodva a vidéki udvarház egykori lakóira. Persze, ebből az irigységéből juttathatnák azoknak is, akiknek jelenleg munkahelye e viszonylag ép állapotban megmaradt kastély. A Növény- és Talajvédelmi Szolgálat Fácánkerti Intézete a környék lakói előtt vadvédelmi állomásként ismert.

Az intézet igazgatója, Zajak Árpád irodájában is minden a vadon élő állatokra emlékeztet; a faragott vadász-jelenetekkel díszített bútorok, a falakon Nagy György Sándor természet- és vadfotói.

A toxikológiai vizsgálatok csak egy részét teszik ki a munkánkban - mondja Zajak Árpád -, de kapcsolódik a többi tevékenységhez. A különböző növényvédőszerrel talajjal, földértékeléssel is foglalkozunk. Magyarországon nagyon szigorúak a természetvédelmi előírások. De a jogalkotás sajnos még nem elégséges az üdvösséghez. Elvileg nem volna szabad olyan növényvédőszer forgalomba hozni, amelynek hatását a vadon élő állatokra előzőleg nem vizsgálták. Ezzel szemben több olyan mérgező anyagot használnak a mezőgazdasági üzemek, amelyeket soha senki nem vizsgált vadvédelmi szempontból. Ott van például az Azodrin 40 WSC, amiről tudjuk, hogy vadveszélyes, csak azt a madarat nem pusztítja el, ami nem repül az ezzel kezelt táblára, mégis engedélyeztet a használata. Több olyan növényvédőszer is használatban, amelyek hatását nem ismerjük, mert a gyártók nem minősítették vadtoxikológiai szempontból.

Nem lehet, hogy külföldön végeztetik el ezeket a vizsgálatokat?

Kizárt dolog. A szocialista országokban csak mi foglalkozunk ezzel. Angliában és Nyugatnémetországban is vannak ilyen vizsgálatokat végző

Mr. Zajak, a jemeni varjak réme

Vadhullató növényvédőszer

A Növény- és Talajvédelmi Szolgálat Fácánkerti Intézet igazgatója: Zajak Árpád

laboratóriumok, de azok nagyon drágán dolgoznak. Inkább hozzánk jönnek külföldi vegyikonzernek egy-egy vizsgálatot elvégeztetni.

A vadvédelemben, úgy tudom, bizonyos dűvadak irtása is beletartozik. A fácánkerti mérgezett tojásokat az egész országban használják...

Mivel Magyarországon is csatlakozott ahhoz a nemzetközi egyezményhez, amely kimondja, hogy dűvadirtásra csak szelektív mérgeket lehet használni, az ehhez megfelelő anyagokat is ki kellett kísérletezni. Jó tíz évvel ezelőtt nagy gond volt nálunk a varjak túlzott elszaporodása. Ez azért veszélyes, mert a varjú nagyon szereti a tojást, így a többi madárét eszi meg.

Az a mérge, amit kikísérleteztünk, csak a varjuféléket pusztítja. Alig öt milligramm kell egy tojásba. Évente két-háromszázezer ilyen csalétket készítünk, amit vadásztársaságok, mezőgazdasági üzemek vásárolnak fel.

Ezt megissza a varjú és rögtön elpusztul?

Nem. A varjú nagyon rafinált állat, ha egy feltört tojás mellett ott lenne egy döglött varjú, a többiek hozzá se nyúlának a tojáshoz. Ennek a mérgeknek csak huszonnégy óra múlva érzik meg a hatását és két-három nap is eltelik, amíg elpusztulnak. Mára sikerült elérni, hogy nálunk már nincsenek nagy varjútelepek és az itt költő vetési varjú-állomány hatvan száza-

léknyi csökkent. Lassan abba kell hagyni a rendszeres irtást.

Úgy tudom a fácánkerti tojásokat eljuttatják Dél-Jemenbe is...

Pontosabban a hatóanyaguk, a mérge. Az Agrober üzemeltet Aden közelében egy tojóházat. Óriási gondjuk volt a varjak elleni védekezés. A tojatókretrecek a nagy meleg miatt csak féltető alatt álltak. Az ott élő indiai varjak pedig odarapultak és ahogy kigurultak a tojások a ketrecből a gyűjtőtálcákra, a varjak rögtön rácsaptak és elrabolták. Ezek az állatok az angol gyarmatosítás alatt és után szaporodtak el. Indiából az angolok sok háziszolgát, inast hoztak magukkal, akik kedvenc madarait is felpa-

kolták. Jemenben ezeknek az indiai varjaknak nem volt természetes ellenségük, ezért nagyon elszaporodtak. Az adeni kormány már kért segítséget a svédoktól, az angoloktól de azok nem juttattak semmire.

— És ekkor jött a magyar módszer...

Az Agrobemél valaki hallott a munkánkról, ők kerestek fel, hogy elvállalnám-e az irtást. Negyven napig voltam kint, ez idő alatt ötven ezer varjútetemet gyűjtöttem össze. Természetesen ennél több pusztulhatott el, de ennyit gyűjtöttem be, hogy a mérés hatékonyságáról meggyőződjek. Azóta az adeni varjúnépeség a becslések szerint hetven százalékkal csökkent. Engem szinte nemzeti hősként ünnepeltek. Szerepeltem a televízióban, többször írtak rólam a központi lapok, szóval ismert, népszerű ember lettem.

— A varjak körében is?

Nem valószínű, de ők nem nyilatkoztak.

Gondolom, jó pénzt hozott az országnak.

Nem éppen. Az Agrobemél az valamiféle elegáns gesztus lehetett, mert az irtásért neveltséges összeget, három ezer dollárt kértek. Hozzá tartozik még, hogy mivel arab segítőkkel dolgoztam, a módszert is ellesték, így már nincs szükség a segítségünkre.

Nem volt védett ez az irtási mód?

Csak Magyarországon. A mérgező anyag összetételét is ismerték, úgyhogy hiába ütköztünk volna.

Lehet, hogy illetlen a kérdés. Zajak Árpádnak megérte a jemeni munka?

Ó, hogyne. Életemben annyi pénzt nem kerestem. Napi harminchétt dollárt és szállást kaptam.

Miközben a kastélypark fái alatt az autóparkolóhoz sétálunk, a jó levegőt dicsérem.

Tavaly kint jártam Svájcban, a Ciba Geygi vegyikonzern egyik gyárában — meséli. Ott az udvaron is ilyen tiszta volt a levegő. Nálunk csak el kell menni valamelyik vegyiüzem közelébe, elviselhetetlen a bűz. A múltkor hallottam, hogy egy méhész pereskedik valamelyik vegyi üzemmel, mert a méheci az egyik akác felé, útjukban átrepültek a gyártelep fölött. Visszafelé már egy se jött...

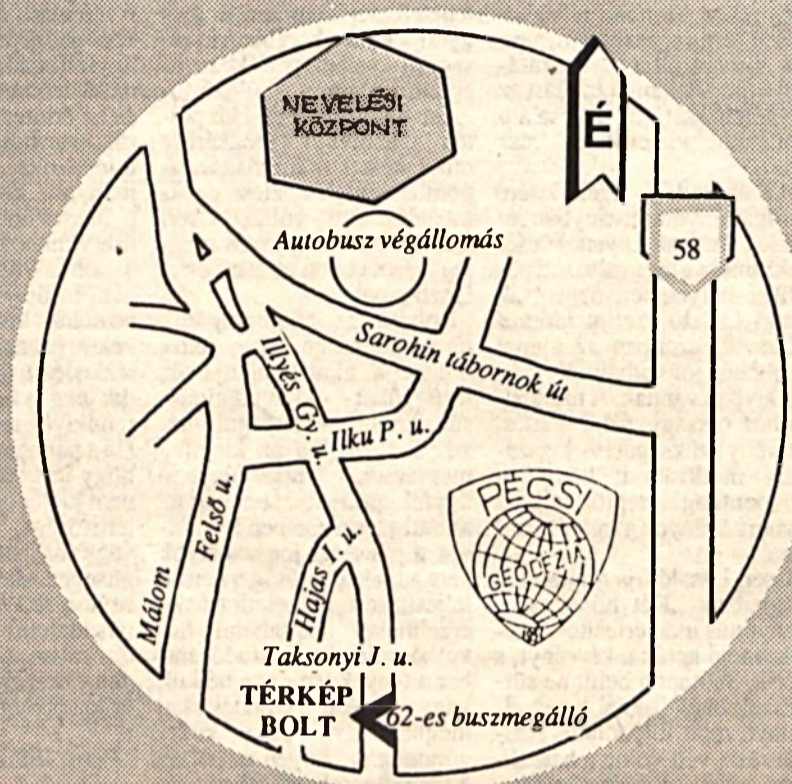
Tamási János

Fotó: Gottvald Károly

Térkép boltunk ajánlata

- Topográfiai térképek 1:10000 és 1:100000 méretarányban
- Magyar és külföldi várostérképek
- Magyar és külföldi autóstérképek
- Nemzeti atlasz - Világatlasz - Túra térképek - Földgömb (átvilágítós)
- Dombor térképek - Magyarország, -Föld felszíne

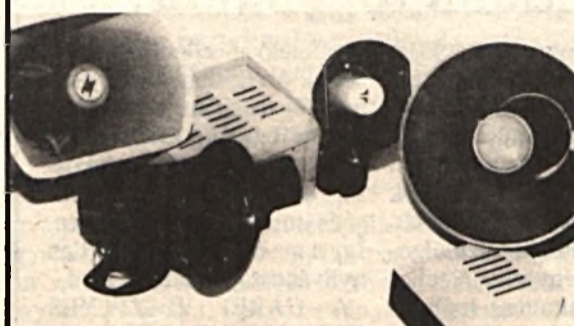
Fekete-fehér és színes felvételek kidolgozását is vállaljuk
Filmárúsítás!

Címünk:
Taksonyi
J.u.6.
Tel.:
41-446

DARIUS
ELEKTRONIKAI, IPARI, KERESKEDELMI,
VAGYONVÉDELMI KFT.

DARIUS
Pécs,
Rákóczi út 24.
Tel.: 72/26-636
Pécs,
Sarohin t.u. 55.
Tel.: 72/12-510

- üzletre
- műhelyre
- irodára
- családi házra
- felszereléssel, karbantartással
- mozgásérzékelők - infrasorompók - üvegtörésjelzők
- Elektromos ajtóvédelmi berendezés már 2.800 Ft-tól.

BETÖRÉS ELLENI VÉDELEM
RIASZTÓBERENDEZÉSEK !
VAGYONVÉDELMI SZAKÜZLETÜNK
A Sarohin t. út 55-ben.

A PÉCSI BÖRGYÁR

felvételre keres:

- bőrruházati varrónőket
- bőrdíszműveseket
- 1 fő modellezőt

Bérezés megegyezés szerint.

Jelentkezni lehet
PÉCSI BÖRGYÁR
Munkaügyi Osztály
Pécs,
Bolgár Néphadsereg
útja 52.

Engedményes akció a NIVÓKER Kft-nél

**Magánkereskedők, viszonteladók
figyelem!**

Azon viszonteladók, akik emblémánkkal ellátott
hirdetési sarkot
a Kaposvár, Dombóvár u. 1. szám alatti raktárunkban
bemutatják
220.- Ft. / kg helyett 190.-Ft / kg+ÁFA áron
vásárolhatnak
originál NSZK import bálás ruhát,
amíg a készlet tart.

Ugyanitt új olasz divatárak
• pólók, farmeringek,
• szoknyák,
• nadrágok.

Kvarcórák reklámáron: 100.- Ft + ÁFA

Keresse fel
kaposvári raktárunkat,
megéri.

NIVÓKER AKCIÓ
viszonteladóknak
220.-Ft. / kg
helyett
190.-Ft. / kg

PROGRESS REDAKTOR

Elektronikus lapszerkesztés

Szerkesztő úr a PC-ben?

Igen! A REDAKTOR végigkíséri az anyagok (cikkek, illusztrációk) útját a gépirónótól a nyomdáig.

A REDAKTOR a személyi számítógépekből felépített PROGRESS szerkesztőségi rendszer keretprogramja, amely a különböző – hierarchikus struktúrán keresztül feldolgozásra kerülő – szövegeket, képeket adatbázisszerűen kezeli, a teljes adminisztrációt automatizálja, a tördelést és a tipografálást előkészíti.

A REDAKTOR előnyösen alkalmazható lapszerkesztőségekben, mert:

- elvégzi a kéziratok nyilvántartását és tárolását
- nagymértékben függetleníti a nyomdától
- az újságoldalakat elektronikusan is terjeszthetők
- lerövidíti az átfutási időket (lapzárta a nyomógép indulása előtt 15 perccel).

Kérjen bővebb tájékoztatást a keretprogram fejlesztőjétől és forgalmazójától:

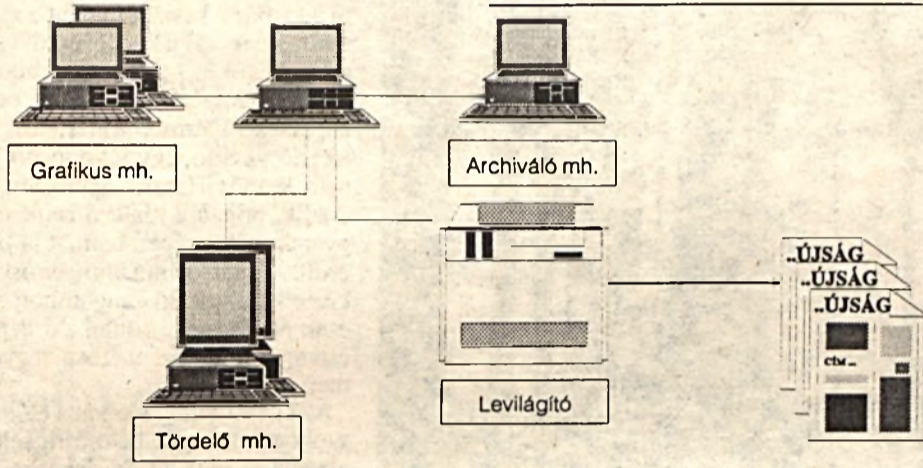
Szövegek, képek

Szerkesztő mh.

Budapest, Iskola u. 8.
Levél cím: 1251 Budapest, Pf. 43.
Telefon: 115-1061

Kidolgozott programok... Rendszerváltás... Megújulás!

Siet ... Nincs ideje ...

Próbálja ki!

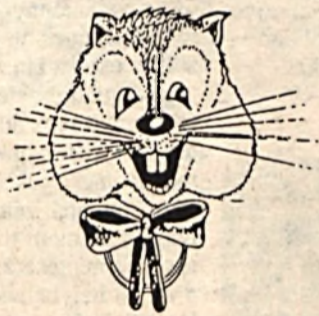
Magyaros ízek, ehető "tányérban" = HAMBÍ

a hambí olyan sütemény, amely félkézzel is fogyasztható, nem csurog, nem csepeg

Választékunk: Pacalos, Sajtos, Royal, Gulyás, Budapest, Sóletes, Vitaminsalátás, Sorokatekercs töltelékkel.

Kóstolja meg!
a MECSEK-PANNON
HEGYI EURÓPA BAJNOKSÁGON
1990. június 1-2-3.-án

Jó étvágyat kívánunk
HAMBÍ Kft
Érdeklődni lehet 82/14-566, 82/20-652

A társ, aki nélkül szürkék a napok....
A társ, aki kell a jó üzlethez....

PANNÓNIA RÁDIÓ!

Szolgáltató, szórakoztató, üzletet köt!

Ön a Pannónia Rádióon keresztül tudja a leggyorsabban elérni a vásárlókat.

Ön rendel — hirdetését akár aznap sugározzuk!

Szolgáltatásaink:

- rádió reklámok, reklám riportok, kívánságára horvát, illetve német nyelven is!
- video reklámok,
- referencia filmek,
- export-import ügyletek bonyolítása,
- rendezvények,
- bel- és külföldi utak szervezése kiállításokra, szakmai napokra.

PANNÓNIA RÁDIÓ!

Naponta a 873-as középhullámon,
délután 1/2 3- 1/2 7-ig,
az ország területének egyharmadán!

A műsor telefonszáma: 72/ 10-424
Címünk: 7621 Pécs, Zetkin Klára u. 1.
Telefon: 72/ 10-045 Telefax: 72/ 10-045 Telex: 72/12-285

PANNÓNIA RÁDIÓ — AZ IGAZI TÁRS!

Ezen a héten
a Bolygó Kft.
a társunk

Helló Balaton

Ezen a nyáron egymásért dolgozunk!

Olasz, angol, német nyelven, csak a leggyorsabbaknak!
Júniustól szeptemberig tiszter

Helló Balaton szerkesztősége

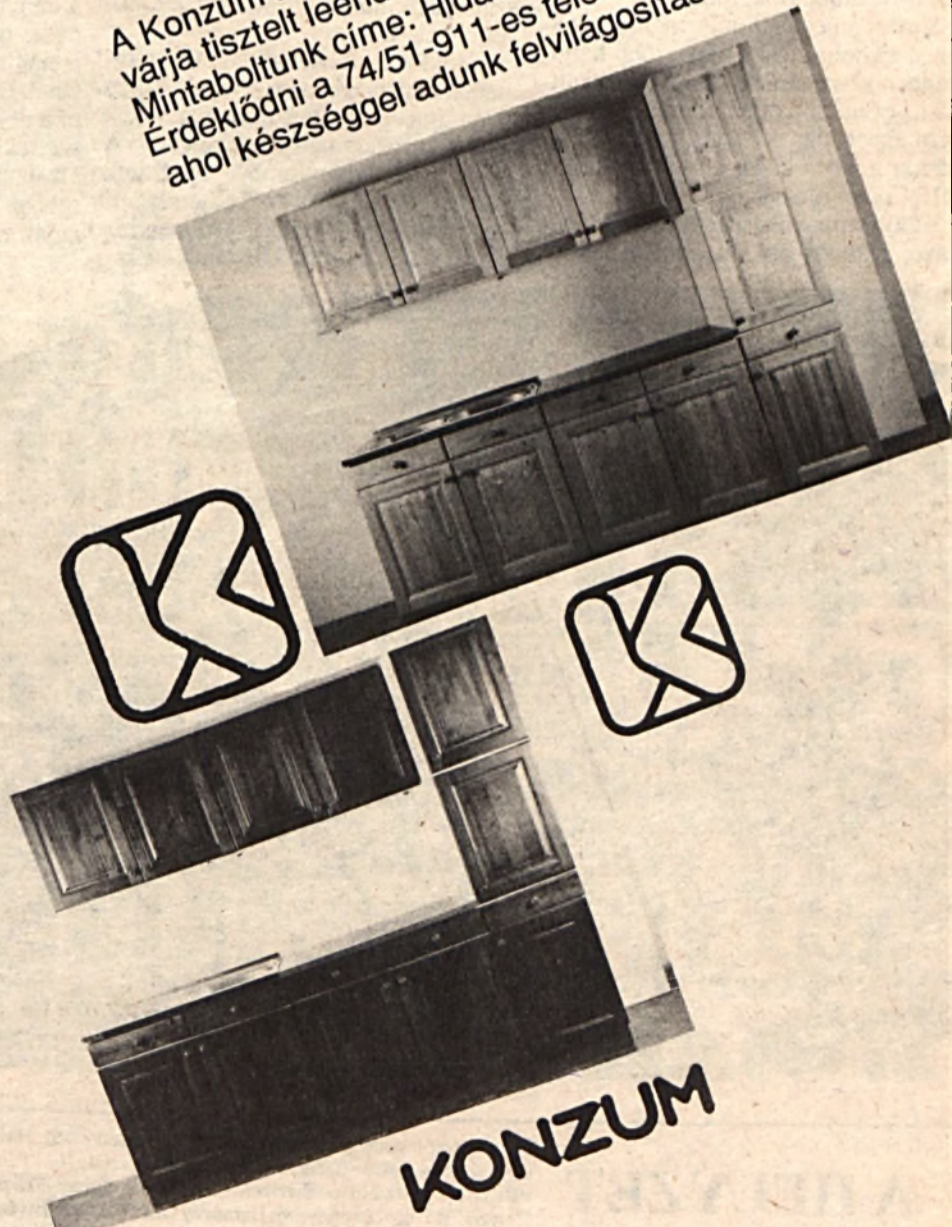
7621 Pécs, Sallai u. 7.

Telefon: 72/27-377

Konyhabútorok
a Konzumtól

A Konzum Faipari Üzeme várja tisztelt leendő vásárlóit.
Mintaboltunk címe: Hidas, Dózsa György u. 12.
Érdeklődni a 74/51-911-es telefonszámon lehet,
ahol készséggel adunk felvilágosítást bútorainkról.

KONZUM

Andy Warhol centert játszik

Velencei tavasz

alkotott trégia-sorozat: az Őt halál narancsban, az Öngyilkosság, Az ezüst autó balesete. Aztán az ismert személyiségekről készült fotográfikák, festmények, Elvis Presley „hármastára”, a Tripla Elvis, a Marlon Brandot bemutató Dupla Marlon, és újra meg újra, több száz példányban, változatban, fekete-fehérben, vagy éppen több tucat szájjal Marilyn Monroe. Aztán Liz Taylor, Liza Minelli, Jacklin Kennedy. Az egykori kínai diktátor, Mao is önálló termet kapott képről-képről képre sárguló arcaival. Csakúgy, mint Mick Jagger, akin talán a legizgalmasabb és legsokatmondóbb torzításokat eszközölte Warhol.

Ha már a torzításoknál járunk, érdemes kiemelni a sarló és kapalács variációkat is. Igazán nem kell a képzőművész rajongójának lennie annak, aki megállapítja: ezek a több, mint húsz éves képek profétisztikus erejűek. Nem csoda, hogy az alkotót a kommunista diktatúrák megpróbálták teljesen elhallgatni, illetve debilnek beállítani. Végezetül említsük meg újabb alkotásait, az 1986-os önarcképeket, illetve Az utolsó vacsorát.

Warhol kiállításától egy ott is kifüggesztett önmintájával búcsúzunk:

- Ön szerint ez pop-art?
- Nem.
- Akkor mi?
- Nem.
- Ön szerint ez pop-art?
- Nem. Nem szerintem pop-art.

A Pallazzo Grassi előtt alkalmi árus ólalkodik. Kezében az ideai foci-VB Fuji-színekbe öltöztetett kabala-figurája, kilences mezben, arca helyén Warhol portréja. Kis souvenir. Andy Warhol centert játszik.

Velence egyébként nem szűkülökdi kultúráis eseményekben. A napokban nyílt Salvador Dali kiállítása. Októberig várja látogatóit. 14-én kezdődött az Antonio Vivaldi és Európa című zenefesztivál. A közreműködők Vivaldi zenekarának eredeti hangszereivel szolgálták meg a barokk mester műveit.

A Goldoni színházban Ingmar Bergman társulata vendégszerepel, 16-án Ibsen Babaház című drámáját vitték színre épp Bergman rendezésében. A Szent Márk templomból ottjártunk másnapján, vasárnap közvetített szentmisét az olasz televízió, a RAI, hatszáz tagú gyermekkórus közreműködésével.

A moziban Ugo Tognazzi új filmje a sláger, amely az M., a pillangó címet viseli.

Velencében a felszín alatt van a baj. — Nekünk a felkünkben van a rák — írja valahol Bergman. És ez nemcsak arról jut az ember eszébe, hogy a IL GAZETTINO di Venezia szombat délutáni kiadása egy pizzériában elkövetett terrorakció híret hozza címlapján. Hanem arról is, hogy az évszázados cölöpök lassanként nem bírják a terhe-

Az európai belvárosok följújtási programját ismerve Velence sirlalmas állapotban van. Mindenütt málik a vakolat, pusztulnak a házak. A változások legfőbb gátja — a pénz mellett — megint a cölöp. Ahogy a helyiek mondják, csak rendkívüli előkészületek után lehet föllátnyozni az épületeket. A hosszadalmas és költséges vizsgálatok mellett is külön teherelosztó rendszereket kell használni, nehogy mégis megsüllyedjen az állvány, vagy épp a megmentés előtt álló utcarész. A néhány helyen már meg-

lagunait a tengerrel összekötő három bejárat alkalmankénti, szükség szerinti lezárása. Ezt a célt szolgálják a Mose névre keresztelt, három éve vizsgált elektromechanikai berendezések. A bejáratokat gáttal vették körül, s ide kerülne a szerelvények. Leginkább nagy zsiliphez hasonlítanak, melyek azonban eltűnnek a víz alatt, ha nincs szerepük. Az eljárás bevezetésével együtt a nagyobb hajókat kiültanák a városból. Rövidebb-hosszabb időre „becsuknák” a víz útját, ami az említett esetekben védelmet jelenthetne.

Velence még viszonylag csöndes. Az itt élők június-júliusban számítanak az igazi ostromra. A Doge-palota szinte kihalt, a Sójahajó hídját csak néha szeli át egy-egy látogató. A Frari templomban, ahol Tiziano és Canova síremléke áll, s ahol Monteverdi nyugszik, most esküvő van — a szentély lezárva. A híres Gran Caffè Quadri teraszán egy-két vendég — a pincér ráér megmutatni a kisljáról készült fotókat a zenesátor muzikusainak. Kevesen vannak még a festők is, hosszasan alkudoznak. A Stefl művésznevű piktor például hatvanezer lírára tartja mesterművét. A leendő vásárló, egy jól öltözött hölgy nem kezdő. Tízperces ajánl. Stefl haldoklik, brigantit kiált, ő is előveszi a gyerekei fényképét, hármát is bevall, ordít, aztán váratlanul leroskad a kisszékre, elhaló hangon hörög, épp csak ájulást nem színel. Jó tízperces csata, végül tizenhétben egyeznek meg.

Az ékszerboltok kirakatai előtt megszokott látvány a betörő-figyelő. Az elegánsan öltözött úr „lekapcsolja” a kalapáccsal érkező vásárlót, illetve azt, aki elfelejté kifizetni a számlát. Mint az egyik tulajdonos mondja, havonta két-három esetük van, érdemes hát fizetni a megfigyelőt. A húsboltban két öregúr, majd hajbakapnak, halom, Pucciniről vitatkoznak. A Canale Granden ezalatt túlkól a sziréna, a vaporetók félrehúzódnak, jön a tűzoltóhajó. Nyomában rikító zöldre festett, dísztelen oktató-gondola, elől újak tanulják a fogásokat, hátul a mester igazítja mozdulataikat.

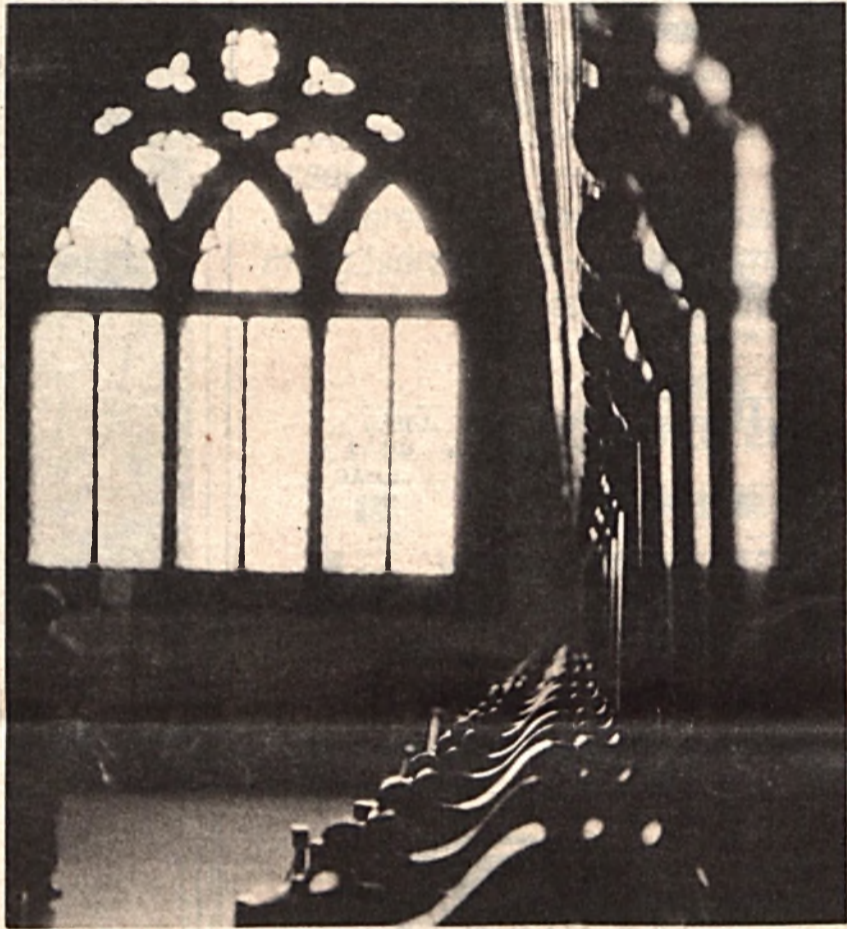
Amikor kiürül a város, a fiatalok a Szent Bertalan téren gyűlnek össze. Nincs itt semmi, csak a tömeg, meg a hangulat. A szűk kis utcákon bárhol kijöhet egy fa, vagy egy csodálatos palota. Az ajtó mögött bármi megtörténhet. Lehet, hogy a maffia tanyáját rejti, de lehet, hogy az egyházi szerzettszolgálat székhelyét. Aztán kinyílik az ajtó, és látod, hogy se maffia, se szerzettszolgálat, a velencei polgárok élnek itt. Indulnak bevásárolni, hazatérnek a munkából, bosszankodnak a sok turista miatt, nevelik a gyerekeiket, este pedig nézik a tévét. Micsoda szentségtörés! Itt vannak Velencében, és nézik a tévét!

Velence meg az illatok, szagok. A pékségeknél az isteni sütemények, az éttermekben a pizzák, a cipőboltokban a bőrok, az élelmiszerboltokban a sajtok, az árusok előtt a gyümölcsök, az ékszerboltok kirakatainál az ablaktisztítószerek, az illatszertárakban a parfümök illata. A lagunákban a büdös tengervíz, a halpiacon a mindent átható halbűz.

Amikor pedig esteledik, és a Ponte Rialton egymást ölelgetik a párok, szerelemszagú a levegő.

Mehctünk haza.

Sz.Koncz István
(A szerző felvételei)

lést. Az épületek önmagukban elég nagy súlyt jelentenek, ráadásul ott vannak a turisták is. A város mindent megtesz az idegenforgalom mérsékléséért, átirányításáért. Délután három és este nyolc óra között például busszal tilos megállni a Róma téren, a város bejáratánál. Ezzel is szeretnék vonzóbbá tenni a délelőtti, s az utasok jelentős részét ekkorra irányítani. Szezonárakat alkalmaznak, tavasszal és ősszel szívesebben — és valamivel olcsóbban — látják vendégül az ide érkezőket.

kezdt munkálataknál sehol sem alkalmaznak fémet, csak fát. Még a RAI közvetítőkocsijai is hatalmas falapokon állnak. A kerekék alatt ugyanis „elfáradhat” a Szent Márk tér. Egyébként a Doge-palotán és a Szent Márk templomon is dolgoznak már a mesterek, hatalmas tábla hirdeti, hogy a legfőbb támogató az olasz kultuszminisztérium, amely — a felirat szerint — a város valamennyi kulturális és építészeti értékének megőrzésére szövetkezett az építési tárcával.

Lesz gondjuk elég. A velencei paloták, templomok átlagosan 23 centimétert süllyedtek ebben a században. A nyolcvanas évek közepére a helyzet tarthatatlanná vált, '84-ben aztán az olasz parlament törvényt hozott a város megmentésére. A legfőbb ellenség a víz. A helybeliek máig retteggve emlegetik 1966. november 4-ét, amikor közel két méterrel (1,94 méterrel) állt a tengerszint fölött, 1,2 méteres áradást okozva a Szent Márk tér. Májig az a helyzet, ha a víz kilencven centivel a tengerszint fölött áll, a város nagyrészt elönti. De elég csak hetven centivel megemelkednie, a Szent Márk templom már úszik. A katasztrófa pedig alig valamivel több, mint egy méternél következik be.

De egyáltalán miért emelkedik meg a szint? A szakemberek több okot is sorolnak. Egyrészt a természetes árapály, másrészt bizonyos szelnyomások (például a sirokkó), harmadrészt a légköri nyomásváltozások, negyedrész a természetes eső, és végül a mediterrán tenger szezonális szintváltozása következtében.

S mi lehetne a megoldás? A velence

Velence Andy Warhol-lázban ég. Lépten-nyomon plakátok, minden ötödik szembejövő Warhol szemüveges pólót visel. A kiállításnak a Pallazzo Grassi ad otthont. Aki nem ismerős a környéken, az is messziről látja, jó helyen jár: az épület előtt hatalmas sor kígyózik. A várakozókat ugyan emyők védik a tűző naptól, valaki mégis rosszul lesz, mire sorra kerülne. Aki a pénztárig kitart, ott szédül meg: a belépőjegy — hivatalos árforlyamon számolva is — majd' hatszáz forint. Ez itt is magasnak számít. Pedig a rendezvénynek tekintélyes szponzora van: az Agnelli vezette FIAT-konzern.

A fotózás szigorúan tilos, a fényképezőgépet a bejáratnál elveszik. Una retrospectiva — hirdeti a fölirat a bejárat mellett. Ez a legteljesebb Andy Warhol kiállítás, amely valaha közönség előtt szerepelt. Európában most látható először, közvetlenül a New York-i Modern Művészetek Múzeumából érkezett. A hatalmas alapterületű Pallazzo Grassi első és második emeletét foglalja el. Emellett a földszint is a kiállítás szerves része. Itt három pihenőszobát alakítottak ki. A falak egyszerűek, minden sarokban végtelenül egyszerű állólámpa. Két helyiségben tilos a dohányzás, üldököltség sincs, a harmadikban hamutartók, fotelek.

S most a bemutatott anyagról: a '68-as stockholmi tárlat képei több helyiségben visszatérnek, átszövik a kiállítást, gerincét alkotják. Mindjárt az első termekben lógnak a legismertebb alkotások: a Coca Cola, a Jégszekrény, a 210 Coca Cola-s üveg.

Külön szobákban a hihetetlenül meg-rázó, különös dokumentarista erővel

